

Nataša Konc Lorenzutti

Vse je postalo plamen

Slovenska matica, 2025,
279 strani

Bojana Modrijančič Reščič

Da je vse postalo plamen in je goreča sila planila v kri, sredi vrta pa se je rožna smejala še smrt, je v pesmi *Ogenj* zapisala pesnica Lili Novy. Tista teta Lili, ki je usodno zaznamovala deklico Liselott, s krstnim imenom Elisabeth Charlotte, kasneje poročeno Lizo Hribar. Zdi se, da je njen plamen zagorel z dedom Karlom Kastlom, ki je oblikoval družinski pečat s plemiškim grbom orla, goreče granate in turnirskega šlema. Da je poklicno slikarstvo lahko začrtana pot, je kmalu spoznala njegova hči Elza, ki so jo klasični italijanski slikarji v Firencah odtegnili prostemu, celo modernističnemu slogu. Kroparski mojster umetnega kovaštva Joža Bertonec pa je poskrbel, da je gorečo silo umetnosti v žgano glino z znanimi kroparskimi jaslicami vtkala Kastlova potomka, umetnostna kiparka Liza. Čeprav se ji je z Nagodetovim procesom leta 1947 že smejala smrt, je bila njena samostojna razstava malih plastik v letu 1991 tiho zadoščenje za razveljavljeno sodbo, a se obsojencem ni nihče opravičil. Odvzete državljanske pravice so nemo vpile.

Začetno Lizino ustvarjanje v olju, s pasteli, akvareli in ogljem je kmalu zamenjalo delo z glino, marmorjem in mavcem. In kot da to ni bilo dovolj, je znanje ob večerih dopolnjevala s študijskim risanjem. Rada je brala, živela se je v Schillerja, prevzela jo je Cankarjeva zbirka črtic *Podobe iz sanj*. In ko je že mislila, da ni moškega, ki bi bil vreden njene ljubezni, je

našla sorodno dušo v Zoranu Hribarju, čeprav jo je stara mama svarila ... Kulturni salon Vide Novak je zanj predstavljal tisto, kar je bilo nekoč dovolje-

no, celo spoštovano kot razgledanost in svetovljanstvo, a je z novo oblastjo po vojni postalo sumljivo, ko so se po kavarnah družili umetniki in izobraženci. Še Josip Vidmar oziroma

Jozula, kot ga je klicala pesnica Lili Novy, se je zagovarjal, da se morajo ti ukloniti novi oblasti. Čeprav je pomagal mnogim, a zakonca Hribar sta zaman čakala nanj. Ali je bil Zoranov greh spoznanje, da je revolucija krvava, da se demokracija oddaljuje ter da so vse stranke preozke? Ali da je lik državnika človek, ki uspešno rešuje gospodarska vprašanja in ljubi resnico? Tako kot soproga Liza si je želel ustvarjati, čeprav je morala slednja ne le preživeti, temveč tudi povezovati družino, njunim otrokom pa pomagati obdržati lik takega očeta, da bo vreden spoštovanja. Čeprav so tudi njo bolele krivice, ji je zavest, da je prijateljica Lili gledala skozi, blažila kulturnica Vida Novak. Kot družina bogatega trgovca Mayerja je vedela, da tudi stene govorijo in nemški priimek ne odtehta znanstva z Josipom Brozom, kaj šele z Auerspergi in Karađorđevići, ki so imeli na Bledu poletno rezidenco.

Neverjetna ustvarjalna moč je Lizi spet pokazala pot v prihodnost kot podoba Marije Milostljive, ki je Kropo razveselila z baročno cerkvijo, v kateri bodo nekoč stale njene jaslice. Da bo morala imeti neustrašno držo in jok zapreti v upanje, ji je sporočila prijateljica, pravica Ljuba Prenner, ki je



okusila samico in opravljala Sizifovo delo na Kočevskem. Špelca, kot je Lizo klicala Lili, kar je poznal tudi pesnik Oton Župančič, je morala razpeti svoj parazol in pod njim trdno povezati svojo družino. Če sta njena mati in babica jokali za monarhijo in so inteligentni meščani po vojni stopali po drugačnih temeljih, je ekspresionistični krik po novem človeku družini Hribar prinesel malega Mičija, ki je nadaljeval rod, v katerem so se mešale norost, neustrašnost, trpežnost in poštenost.

Pisateljica Nataša Konc Lorenzutti, tudi igralka, profesorica in pesnica, je tako prižgala plamen umetnosti, sili ustvarjanja, ki določa človekovo eksistenco. Če je hodila za Lili, je našla Lizo, ki sta peli *Pesem brez besed*. Če je Čajkovskega zanjo navdahnili obisk sestre v Estoniji, sta jo na Onkološkem inštitutu v Ljubljani zapeli roki pesnice Lili in kiparke Lize, ki sta prosili odpuščanja in jokali ... ■

Urška Perenič

Bidermajerski dnevnik kot ego dokument: Med pravico srca in meščanskostanovskim korzetom

Založba Univerze, 2025,
277 strani

Peter Kovačič Peršin

Monografija Urške Perenič z naslovom *Bidermajerski dnevnik kot ego dokument: Med pravico srca in meščanskostanovskim korzetom* je izšla pri Znanstveni založbi Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, in sicer na podlagi avtoričinega drugega doktorata s področja kulturne zgodovine. Ker so vrednost in pomen monografije uveljavljene znanstvenice in pedagoginje

že visoko ocenili recenzenti Igor Grdina, Daniel Siter, Mira Miladinović Zalaznik, Stane Granda, se tale zapis omejuje na njeno družbeno aktualnost.

Monografija prinaša mikrozgodovinsko analizo meščanskega življenja in kulture 19. stoletja na Slovenskem. Obravnava osebni dnevnik Ljubljankne Louise Chrobath, hčere pravnika in odvetnika Blaža Chrobatha, ki je na svojem domu osnoval enega ključnih literarnih salonov na Slovenskem. Pri njem je svojo pravniško pot začel France Prešeren, ki je bil Chrobathovi hčeri domači učitelj in mentor pri literarnem ustvarjanju. Analiza dnevnika *Tagebuch 1844*, ki ga je njegova avtorica začela pisati v svojem 16. letu, prinaša oris takratnega družbenega, kulturnega in političnega življenja slovenskega meščanstva. Gre za čas slovenske kulturne emancipacije s Prešernovo poezijo, krogom ustvarjalcev *Kranjske čbelice* pa tudi z narodno prebudnim delovanjem škofa Slomška, ki je s prenosom škofijskega sedeža iz Šent Andraža v Maribor dejansko začrtal našo severno etnično mejo. To je obenem čas politične prebuje, v kateri Slovenci dobimo prvi politični program *Zedinjena Slovenija*, ki ga je napisal celovski stolni kaplan Matija Majar Ziljski. Študija Urške Perenič, ki obravnava življenje in stremenje slovenskega meščanstva iz te dobe, je zato ključna za celovitejše razumevanje tistega časa in vrednotenje delovanja protagonistov našega kulturnega in političnega narodnega razvoja. V javnost prihaja v času, ki je za utrditev naše narodne identitete

